

Nederlandse versus Amerikaanse accountantscontrole

J. ten Wolde

Inleiding

In het verleden heeft het verschil tussen de Nederlandse en de Amerikaanse accountantscontrole regelmatig aandacht gehad. Er was dan ook sprake van duidelijk verschillende benaderingswijzen, een reden waarom op de verplichte literatuurlijst bij de accountantsopleiding een afzonderlijke plaats werd ingeruimd voor Amerikaanse literatuur. Daar zowel Nederlandse als Amerikaanse accountants tegenwoordig in grote getale lid zijn van wereldwijde maatschappen (met uniforme controlerichtlijnen) waarbinnen men goed en snel met elkaar communiceert, ligt de conclusie voor de hand dat er geen substantiële verschillen meer (zouden moeten) zijn.

In dit artikel zal worden ingegaan op de vraag of er momenteel in vergelijking met 'de moderne controle' in Nederland nog steeds verschillen bestaan. De kennis voor dit artikel is verkregen door het, ten behoeve van het ontwikkelen van een Nederlandse controle-aanpak, bestuderen van een groot aantal publikaties en handboeken van Nederlandse en Amerikaanse firma's alsmede door het participeren in werkgroepen die tot taak hadden een controlebenadering en een handboek controle te ontwikkelen met een wereldwijd toepassingsgebied. Hoewel ook gebruik wordt gemaakt van enkele praktische ervaringen, zowel van de auteur als van enkele collega's, is de vergelijking niet gebaseerd op empirisch onderzoek, noch ligt er een uitvoerige literatuurvergelijking aan ten grondslag.

Voorts is van belang te vermelden dat de auteur met betrekking tot de Nederlandse situatie een

grote variatie constateert in praktische richtlijnen met betrekking tot de accountantscontrole en waarschijnlijk daardoor ook in de uitvoering daarvan. Aan de ene kant van het spectrum treft men een accountantsmaatschap aan die in een uitvoerig handboek onder andere de risico-analyse volledig in het controleproces heeft uitgewerkt, terwijl men aan de andere zijde van het spectrum maatschappen aantreft die (nog) geen handboek hanteren en die de eerste schreden op weg naar een gestructureerde risico-analyse nog moeten zetten.

Van een 'Nederlandse accountantscontrole' kan, althans in de praktijk, daarom niet worden gesproken. In de onderhavige analyse richt de vergelijking zich op datgene wat bij enkele grote maatschappen (vóór de recente fusiegolf) kon worden waargenomen.

Na een introductie over cultuur- en omgevingsverschillen zal de verschillen-analyse zich richten op de volgende elementen:

- 1 Controlestandaarden
- 2 Handboek controle
- 3 Dossier
- 4 Risico-analyse
- 5 Toleranties
- 6 Systeemgericht/uitkomstgericht
- 7 Verhouding tussen de controle van de balans en van de resultatenrekening
- 8 Volledigheidsaspect
- 9 Interne controle
- 10 Cijferanalyse
- 11 Steekproeven

J. ten Wolde, registeraccountant, is lid van de maatschap KPMG Klynveld Kraayenhof & Co., accountants.

- 12 Accountantsverklaringen
- 13 Fraude

Cultuur- en omgevingsverschillen

Verschillen tussen de wijzen van controle in twee verschillende delen van de wereld zijn veelal terug te voeren op verschillen in cultuur en omgeving. Amerikanen leven in een 'aansprakelijkheidsgevoelige wereld': het aantal advocaten per duizend inwoners is een veelvoud van het aantal elders in de wereld. Velen van ons kennen de anekdotische beschrijvingen van gerechtelijke uitspraken waarbij fabrikanten, verkeersdeelnemers enzovoort veroordeeld worden tot het uitkeren van een grote som geld aan de benadeelden.

Amerikanen zijn in vergelijking met Nederlanders meer gedisciplineerd; inkomens- en kosten-nut-overwegingen spelen in het denken van de Amerikaan een belangrijke rol. Nederlanders zijn van nature zuinig en letten op de kleintjes.

Amerikanen leren van jongs af aan zich goed te presenteren; zij zijn gevoelig voor 'de verpakking'.

Bovengenoemde kenmerken zijn vrij algemeen bekend; niettemin is het verrassend te constateren dat deze ook van invloed zijn op ons vakgebied.

1 Controlestandaarden

Het meest essentiële verschil tussen de Amerikaanse en Nederlandse accountantscontrole is het feit dat onze Amerikaanse collega's beschikken over een zeer uitgebreid stelsel van controle-richtlijnen, met name uitgevaardigd door de beroepsorganisatie (Statements on Auditing Standards) doch ook door de kantoren. Afgezien van het feit dat in Nederland de controlerichtlijnen nog volop in ontwikkeling zijn, kunnen nog enkele verschillen worden genoemd. Een belangrijk verschil is dat de controlerichtlijnen in Amerika zich hebben ontwikkeld van 'fragmentarisch naar volkomen': als zich in het verleden een misslag (case) voordeed, dan ontstond naar aanleiding daarvan een richtlijn. In Amerika werden de accountants in het verleden als het ware door schade en schande wijzer. De richtlijnen waren in

Amerika in het verleden dan ook gericht op de techniek. Momenteel zijn zij beschouwend en in belangrijke mate gericht op de grondslagen. Dit is meer in overeenstemming met de Nederlandse traditie.

In ons land is het beroep immers ontwikkeld vanuit de bedrijfseconomie en kan een tendens gesignaleerd worden van 'volledig naar volkomen'. De Nederlandse accountants werden door economische redenen gedwongen hun controle-aanpak te wijzigen. Momenteel geven de controlestandaarden in Amerika duidelijk richting aan de ontwikkeling in de praktijk. Zo was risico-analyse nog nauwelijks in de literatuur geïntroduceerd of er volgde een statement. In Nederland wordt een en ander eerst in de vakliteratuur beschreven en wordt erover gediscussieerd voordat het in de opleiding en de geschriften van het NIVRA officieel aandacht krijgt.

Op de Amerikaanse regelgeving hebben invloeden van buiten het beroep een grotere invloed dan in Nederland. Onlangs is er een nieuwe serie standaarden geïntroduceerd naar aanleiding van een onderzoek naar de verwachtingen van het maatschappelijk verkeer.

Vroeger hadden onze Amerikaanse collega's via de richtlijnen en vakliteratuur een indirecte invloed op de Nederlandse situatie. Momenteel hebben zij rechtstreeks invloed op een belangrijk aantal Nederlandse collega's. Ook onze richtlijnen zijn aan Amerikaanse invloeden onderhevig aangezien Nederlanders met Amerikanen participeren in vaktechnisch overleg in wereldwijde samenwerkingsverbanden, dan wel doordat in Nederland gebruik wordt gemaakt van 'wereldwijd materiaal'. Zolang de Amerikaanse ideeën en standpunten kritisch worden getoetst en aangepast aan de niet-Amerikaanse situatie is wereldwijde 'uniformering' van de accountantscontrole niet alleen een goede zaak maar ook een noodzaak, gezien de internationalisering van het bedrijfsleven. Op het terrein van uniformering van accountantscontrole speelt thans ook de IFAC een belangrijke rol.

2 Handboek controle

Naast een aantal technische verschillen (zie hierna) verschilt het gemiddelde Amerikaanse handboek controle op een tweetal belangrijke punten van een Nederlands handboek:

- 1 De Amerikanen hebben een voorkeur voor een handboek dat voornamelijk instructiegericht is, terwijl het Nederlandse handboek tevens motiveringen en theoretische achtergronden dient te bevatten. Nederlandse accountants willen het 'waarom' weten; zij accepteren een risico-analysetabel of een glijdende tolerantieschaal alleen als daarvoor tevens een motivering wordt gegeven.
- 2 De inbreng van de zijde van de juristen is in Amerika relatief groot. Op het door accountants vervaardigde concept worden door juristen vele 'redactionele wijzigingen' voorgesteld: des te exacter en normatiever de beschrijving, des te meer commentaar. Ook de accountants leven in Amerika in eerdergenoemde aansprakelijkheidsgevoelige wereld.

3 Het dossier

In theorie bestaat er geen verschil (meer) met betrekking tot de dossiervorming: er wordt algemeen gewerkt met vergelijkbare standaard dossierindelingen; de planning, de uitvoering – zowel de maatregelen als het bewijsmateriaal – en de beoordeling c.q. conclusies worden gedocumenteerd. In de praktijk zijn er evenwel twee verschillen te constateren.

Allereerst zien de Amerikaanse dossiers er gemiddeld beter verzorgd uit dan de Nederlandse. Instructies terzake worden in Amerika beter nageleefd en het werk wordt zo goed mogelijk gepresenteerd. Als de gebudgetteerde tijd verstreken is en het controlewerk is gedaan, dan wordt het dossier niet zelden in privétijd op orde gebracht. In Amerika vormt het dossier in meerdere mate dan in Nederland een niet onbelangrijk deel van zowel de werkbeoordeling als de persoonlijke beoordeling. In Nederland treft men in het dossier niet zelden verouderde vragenlijsten, briefpapier met logo's en adressen van rechtsvoorgangers e.d. aan (zuinigheid?).

Naast de typisch Amerikaanse eigenschappen

'discipline en oog voor presentatie' inspireert tevens de dreiging van een rechtszaak (suing) tot het maken van een goed dossier. Vastleggingen en aantekeningen die een tegenpartij mogelijk zou kunnen gebruiken om aan te tonen dat er een fout is gemaakt, worden vermeden of verwijderd. Een door een vennoot of medewerker gemaakte aantekening bij de afwerking van het dossier over bepaalde nog op te heffen gebreken in de dossiervorming zal men dan ook niet aantreffen in het dossier. In Nederland ziet men dergelijke aantekeningen echter niet ongaarne, als blijkt dat de vennoot of medewerker het dossier heeft beoordeeld.

In Nederland geldt in veel gevallen in de praktijk als 'belangrijk onderdeel van het dossier' de mondelinge toelichting van de uitvoerders. In Amerika krijgt men òf niet de kans het dossier toe te lichten òf wordt het dossier vereenzelvigd met de daadwerkelijk uitgevoerde werkzaamheden.

4 Risico-analyse

Risico-analyse is aan het einde van de jaren zeventig in de Amerikaanse literatuur geïntroduceerd. In het begin van de jaren tachtig werd het op bescheiden schaal in de praktijk ingevoerd. De belangrijkste oorzaak van de introductie van risico-analyse was gelegen in het feit dat de Amerikaanse accountant als eerste gedwongen werd op het scherp van het mes te controleren: aan de ene kant dreigde cliëntverlies door prijsconcurrentie, aan de andere kant lag een gerechtelijke procedure op de loer als gevolg van een vaktechnische misslag. In Nederland werd risico-analyse in 1986 in beperkte omvang in de praktijk geïntroduceerd, gevolgd door een enkele publikatie in 1987 en 1988.

In Amerika bereikte de risico-analyse de controlestandaarden snel: in 1981 een goede aanzet met SAS 39 Audit Sampling, in 1983 gevolgd door SAS 47 Audit Risk and Materiality in Conducting an Audit. Momenteel wordt een gestructureerde en enigszins kwantitatief onderbouwde risico-analyse in de Amerikaanse praktijk op grote schaal toegepast en lopen de Nederlandse firma's, op een enkele uitzondering na, enkele rondes achter op hun Amerikaanse vrienden. Het NIVRA broedt nog immer op een controlerichtlijn

met betrekking tot risico-analyse. Dit broeden zal ongetwijfeld met veel discussie gepaard gaan. Er bestaan naar mijn mening in Nederland onder beroepsgenoten veel misvattingen en misverstanden over risico-analyse: sommigen overschatten de mathematische aspecten en de exactheid van de risico-analyse, anderen gaan over tot het evalueren van ondernemingsrisico's of 'vergeten' het nauwkeurigheidaspect (toleranties) bij de risico-inschattingen.

5 Toleranties

Over het hanteren van toleranties (materiality) bij de accountantscontrole zijn Amerikanen en Nederlanders het in grote lijnen eens, zij het dat:

- in Amerika de toleranties relatief ruimer zijn dan in Nederland, waarschijnlijk doordat in Amerika reeds lang met het materiality concept wordt gewerkt en de gemiddelde Amerikaan eerder dan de Nederlander geneigd is zaken in kosten-nut-verhoudingen te vertalen. Dit geldt zowel voor accountants als voor het publiek;
- de neiging om een 'objectief bepaalde controletolerantie' te hanteren, berekend op basis van de bedrijfsomvang, in Amerika lijkt toe te nemen.

6 *Systeemgericht of uitkomstgericht*

In de jaren zestig en zeventig was een 'systems approach' in de Amerikaanse aanpak het adagium. De discipline in de interne controle bij het bedrijfsleven kan hiervan als belangrijke oorzaak worden genoemd. Een aantal belangrijke misslagen die werden gevolgd door bijna even zo vele schadeclaims, hebben de slinger weer doen terugzwaaien richting uitkomstgerichte aanpak.

Ook van invloed op deze verandering waren:

- de inschakeling van computers op grote schaal waardoor uitkomstgerichte controles veel efficiënter dan in het verleden gedaan konden worden;
- het feit dat met managementfraude terdege rekening moet worden gehouden (als gevolg van een geringere sociale controle, een grotere aandacht voor geld en een meer complexe financiële wereld lijkt het fenomeen managementfraude in Amerika zich relatief frequenter voor te doen dan in Nederland), en

- het toenemende verloop onder het controlerend personeel, waardoor het aantal geschoolde en ervaren krachten, noodzakelijk voor een systeemgerichte aanpak, afnam.

Als gevolg van het op grote schaal toepassen van het bekende risico-analysemodel ('welke mix is gezien de omstandigheden adequaat?' en 'welke mix is in deze specifieke situatie het meest efficiënt?') bevindt de Amerikaanse slinger zich thans dicht bij het midden (mijns inziens op de helft van de uitkomstgerichte aanpak), waarbij in de recente standaard met betrekking tot interne controle getracht is een minimum aan werkzaamheden aan te geven.

In Nederland bevindt de slinger zich in theorie op de helft van de systeemgerichte aanpak, doch in de praktijk is er, om de zojuist genoemde redenen die ook in Nederland gelden, een beweging waarneembaar naar uitkomstgerichte aanpak.

7 *Verhouding tussen de controle van de balans en resultatenrekening*

De balanscontrole heeft in de Amerikaanse aanpak een grote nadruk:

- het risico van een overstatement van het resultaat wordt groter geacht dan van een understatement;
- de Amerikaanse accountant houdt met name de belangen van de verschaffers van vermogen in het oog, mede omdat vanuit die hoek het risico van claims aanwezig is.

Het volledigheidaspect (zie hierna) en een juiste allocatie van periodekosten hebben in Amerika de laatste jaren aan betekenis gewonnen. Mede daardoor is de belangstelling voor de resultatenrekening toegenomen. Deze aandacht gaat echter niet ten koste van de balans.

Net als in Engeland wordt in Nederland momenteel de resultatenrekening vaak nauwkeuriger gecontroleerd dan voor een getrouw-beeld-verklaring minimaal noodzakelijk is. De Nederlandse bedrijfsleiding verwacht dat van zijn accountant. Wellicht heeft de Nederlandse accountant dit verwachtingspatroon mede opgeroepen door zijn bedrijfseconomische achtergrond.

Bij productiebedrijven besteedt de Nederlandse

accountant in vergelijking met zijn Amerikaanse collega bij de controle van de juistheid van de kosten (en de volledigheid van de produktie) meer aandacht aan kostprijscalculaties (en recepturen).

8 Volledigheidsaspect

Volgens de controlestandaarden zijn Amerikaanse accountants in dezelfde mate geïnteresseerd in de 'completeness assertion' (de bewering van de bedrijfsleiding dat een zaak in de jaarrekening volledig is weergegeven) als hun Nederlandse collega's. In theorie moet daarom ook 'evenveel aandacht worden besteed' aan de volledigheid als aan bijvoorbeeld aspecten als bestaan of waardering. De volledigheid van de verkopen of opbrengsten en kosten zal echter in de praktijk in Amerika in het algemeen minder aandacht krijgen dan bestaan en waardering. Dit heeft de volgende redenen.

In het streven van de bedrijfsleiding naar winstmaximalisatie en het geven van een positieve voorstelling van zaken zijn in het algemeen voor de accountant minder risico's verbonden aan het volledigheidaspect bij opbrengsten. Deze lagere risico-inschatting is bij onze Amerikaanse collega's in veel gevallen waarneembaar en leidt in de praktijk tot vermindering van de hoeveelheid werk, ondanks het feit dat deze vermindering, afgezien van het effect van een lager inherent risico, theoretisch niet verdedigbaar is. Ook in de literatuur wordt dit erkend. Vergelijk Arens & Loebbecke *Auditing an integrated approach*, 3rd edition, p. 354: 'In many audits, no substantive transaction tests are made for the completeness objective on the ground that overstatements of assets are a greater concern in the audit of sales transactions than their understatement.'

Een andere oorzaak is gelegen in het feit dat de volledigheid in veel gevallen om een systeemgerichte controle vraagt, omdat onvervangbare interne controles veelal een belangrijke rol spelen. Controle van afzonderlijke transacties heeft dan ook nauwelijks zin. De accountants zijn in dat geval beperkt in hun mogelijkheden tot controle: cijferbeoordelingen en systeemtests door middel

van waarnemingen ter plaatse en interviews en dergelijke.

Als gevolg van deze lagere risico-inschatting van het volledigheidaspect bij opbrengsten en door de ruimere toleranties, zal de Amerikaanse accountant met behulp van 'analytical review' ook bij jaarrekeningen van kleinere huishoudingen, waar de interne controle om economische redenen niet 'perfect' is, vaak een goedkeurende verklaring geven. Deze controlebenadering lijkt ook in Nederland in meerdere mate te worden toegepast, omdat ik een lichte tendens tot afname van het aantal oordeelonthoudingen meen waar te nemen.

9 Interne controle

Al lange tijd wordt in Amerika in de controlerichtlijnen ruimschoots aandacht besteed aan het fenomeen interne controle; vergelijk de second standard of field work: 'there is a proper study and evaluation of the existing internal control as a basis for reliance thereon and for the determination of the resultant extent of the tests to which auditing procedures are to be restricted' en *The Auditor's Study of Internal Control* uit 1972. In 1988 is SAS 55 *Consideration of the Internal Control Structure in a Financial Statement Audit* gepubliceerd (ingangsdatum 1 januari 1990). Door deze aandacht en door de recente duidelijke voorkeur voor systeemgerichte controles heeft de gemiddelde Amerikaanse accountant een redelijke kennis op dit gebied. Dit betekent echter niet dat hij precies weet wat de voorschriften vereisen. Met name de laatste SAS is op enkele essentiële punten onduidelijk. Zo is het bijvoorbeeld de vraag hoever de accountant moet gaan in zijn beoordeling en vastlegging als hij een uitkomstgerichte controle verricht.

Mede op grond van voornoemde voorschriften komt men in nagenoeg alle dossiers vastleggingen tegen met betrekking tot de administratieve organisatie en interne controle.

Het pleit voor de Nederlandse accountancy dat geconstateerd kan worden dat in het verleden fundamenteel is nagedacht over interne controle, getuige het zeer zinvolle onderscheid tussen vervangbare en onvervangbare interne controle en 'steunen op' en 'gebruik maken van'. Maar het is

des te teleurstellender te moeten concluderen dat deze theorie weinig weerslag lijkt te hebben gevonden in de hedendaagse praktijk. Daar is het soms droevig gesteld met de kennis van de administratieve organisatie en interne controle. De dossiers schitteren niet vaak door adequate vastleggingen en conclusies met betrekking tot interne controle. In hoeveel gevallen is een systeemgerichte controle gebaseerd op aanwezige functiescheidingen, zonder dat er sprake is van één interne controlemaatregel?

De hedendaagse Nederlandse aanpak verschilt echter niet van de Amerikaanse: de Nederlandse accountant maakt, evenals zijn Amerikaanse collega, onderscheid tussen het administratieve systeem, de controle-omgeving en de specifieke interne controlemaatregelen. De scherpzinnige Nederlandse accountant zal bovendien in het administratieve systeem zoeken naar 'basisvoorwaarden voor (interne en/of externe) controle', zoals functiescheidingen, doorlopend voorgenummerde documenten enzovoort. De Nederlandse accountant zal echter om eerdergenoemde redenen meer aandacht besteden aan interne controles met betrekking tot 'toerekeningen' (allocaties), zoals afschrijvingen en uren-toekenningen aan personeel en machines.

10 Cijferanalyse

Er zijn enkele gebieden waarvan de Nederlanders kunnen zeggen dat zij op het Amerikaanse accountantsberoep voorliepen: het gebied van de cijferbeoordelingen is daar één van. Mede als gevolg van de introductie van het risico-analysemodel hebben wij het begrip cijferanalyse geïntroduceerd als een verzamelbegrip voor de clustering van cijferbeoordelingen, verbandscontroles en toetsen aan budgetten en normen.

Met de introductie van SAS 56 (ingangsdatum 1 januari 1989) is in Amerika:

- a een duidelijk onderscheid gemaakt tussen
 - planning analysis: initiële cijferbeoordeling;
 - substantive analysis: cijferanalyse;
 - review analysis: afsluitende cijferbeoordeling;
- b het toepassen van analytische maatregelen tijdens de plannings- en de afrondingsfase verplicht voorgeschreven;

c expliciet aangegeven dat de accountant voor de controle van bepaalde beweringen kan volstaan met het toepassen van cijferanalyse.

Als bedacht wordt dat onze bekende 'totaal omspannende verbandscontroles' in de Nederlandse praktijk zelden geheel op eigen actie waren gebaseerd, doch in de meeste gevallen lagen verankerd in de organisatie, het rekeningsschema en de boekingsystematiek, mag geconcludeerd worden dat er met betrekking tot cijferanalyse theoretisch geen verschil meer bestaat. Het blijft mijns inziens echter vooralsnog aannemelijk dat een ervaren Nederlandse accountant met zijn 'geld-goederen-bewegingsopleiding' zijn Amerikaanse collega op het gebied van cijferanalyse waarschijnlijk nog iets kan leren.

11 Steekproeven

Afgaande op de literatuur en de uitgevaardigde controlerichtlijnen lijkt het erop dat de populariteit van steekproeven momenteel in Amerika groter is dan in Nederland.

De betekenis van steekproeven voor de accountantscontrole is door Amerikanen en Nederlanders verschillend benaderd. Deze verschillen kunnen vermoedelijk worden verklaard uit de historie. In Nederland heeft men van meet af aan bij steekproeven in de accountantscontrole sterke nadruk gelegd op de niet homogene samenstelling van te controleren verantwoordingen. Reeds vóór de jaren zestig is daaraan in de literatuur aandacht besteed. In de praktijk zijn steekproeven tot dat moment waarschijnlijk nauwelijks op een wiskundig gefundeerde wijze toegepast. Na de publikatie van de 'guldenrangnummermethode' (Van Heerden, 1961) is pas echt sprake van de toepassing van wiskundige steekproeven in de accountantspraktijk. Daarbij is gekozen voor de bij deze vorm van steekproeven aansluitende conceptie: toetsen of de potentiële fout (bovengrens) een aanvaardbare grens (tolerantie) niet overschrijdt. In de Nederlandse literatuur wordt ook de methode via een schatting behandeld. Dan wordt echter steeds gedacht aan schatting van de bovengrens van het betrouwbaarheidsinterval, waarna die bovengrens met de

tolerantie wordt vergeleken. Daarmee is deze methode materieel niet afwijkend van de toetsingsmethode. (Zie onder andere NIVRA-geschrift 25 'Accountantscontrole en steekproef'.)

In de Amerikaanse praktijk werd, voordat sprake was van selectie 'proportional to size', gebruik gemaakt van 'klassieke' steekproefmethoden (variables sampling), waarbij een schatting van de onderzochte eigenschap werd verkregen door toepassing van een rekenmodel dat de verschillen in postgrootte in de calculatie integreerde. De hierbij aansluitende conceptie 'schatten van de onderzochte eigenschap' is men blijven toepassen nadat de methode van selectie 'proportional to size' (MUS of DUS) beschikbaar kwam. (De doorbraak in de Angelsaksische landen kwam pas nadat voornoemde publikatie van Van Heerden over de 'guldenrangnummermethode' in 1967 in een Engelse vertaling beschikbaar kwam.)

Het verschil in benaderingswijze kan als volgt worden samengevat: In Nederland wordt de onnauwkeurigheidsmarge tussen de meest waarschijnlijke fout en bovengrens van de potentiële fout geheel in de statistische evaluatie betrokken, terwijl de controlerichtlijnen in Amerika uitgaan van een evaluatie op basis van 'professional judgement'.

Wat de selectiemethoden betreft kan er op worden gewezen dat in Amerika varianten op de 'guldenrangnummermethode' zijn ontwikkeld die in de praktijk efficiënter kunnen worden toegepast. Het gaat dan om inmiddels ook in Nederland toegepaste methodes als 'cell sampling' en 'systematic sampling'.

In Nederland werd de 'zeefmethode' ontwikkeld.

12 Accountantsverklaringen

In Amerika is in april 1988 'SAS 58 Reports on Audited Financial Statements' gepubliceerd, van toepassing voor rapportering op of na 1 januari 1989. Hierin komen de volgende verklaringen naar voren:

- unqualified opinion

- unqualified opinion + explanatory language (ook wel emphasis of matter genoemd)
- qualified opinion
- adverse opinion
- disclaimer of opinion

In de tekst van de goedkeurende verklaring zijn onder druk van de publieke opinie (en niet omdat het AICPA er zo gelukkig mee is) wijzigingen aangebracht. Deze luidt nu als volgt:

Independent Auditor's report

We have audited the accompanying balance sheet of X Company as of December 31, 19XX, and the related statements of income, retained earnings, and cash flows for the year ended. These financial statements are the responsibility of the Company's management. Our responsibility is to express an opinion on these financial statements based on our audit.

We conducted our audit in accordance with generally accepted auditing standards. Those standards require that we plan and perform the audit to obtain reasonable assurance about whether the financial statements are free of material misstatement. An audit includes examining, on a test basis, evidence supporting the amounts and disclosures in the financial statements.

An audit also includes assessing the accounting principles used and significant estimates made by management, as well as evaluating the overall financial statement presentation. We believe that our audit provides a reasonable basis for our opinion.

In our opinion, the financial statements referred to above present fairly, in all material respects, the financial position of X Company as of (at) December 31, 19XX, and the results of its operations and its cash flows for the year then ended in conformity with generally accepted accounting principles.

In Nederland wordt zoals bekend momenteel volop gewerkt aan een herziening van het verklaringstelsel. Hoewel de voorgenomen wijzigingen in dezelfde richting wijzen als het boven-

staande, zal in de Nederlandse goedkeurende accountantsverklaring geen verwijzing komen naar de verantwoordelijkheid van de leiding en zal niet worden gesproken over 'redelijke zekerheid'.

13 Fraude

Geconstateerd kan worden dat in het Amerikaanse accountantsberoep fraudes een belangrijkere rol spelen dan in het Nederlandse beroep (zie Controlestandaarden). Vaktechnisch bestaat er in dit opzicht echter geen verschil in opvatting tussen de beide landen.

In Statement no. 53 The Auditor's Responsibility to Detect and Report Errors and Irregularities wordt een open deur nogmaals voor het publiek geopend: 'the auditor should design the audit to provide reasonable assurance of detecting errors and irregularities that are material to the financial statements' (natuurlijk zijn accountants geïnteresseerd in mogelijke fouten die de jaarrekening materieel beïnvloeden en natuurlijk dient hun controle hierop gericht te zijn). Het statement is er één uit de recent gepubliceerde serie. Deze serie heeft als doel een aantal zaken – ook juridisch – duidelijk af te bakenen en de grenzen van de verantwoordelijkheid van de accountant aan te geven. In Statement 53 is duidelijk aangegeven aan wie de accountant een geconstateerde onregelmatigheid dient te rapporteren: niet wezenlijke onregelmatigheden dienen gerapporteerd te worden aan de hogere leiding (wezenlijke fraudes dienen altijd aan de hoogste leiding te worden gerapporteerd); onregelmatigheden door de hoogste leiding, hoe klein ook, dienen te allen tijde gerapporteerd te worden aan het Audit Committee of een daarmee vergelijkbare instantie c.q. op vergelijkbaar niveau. Voorschriften waar wij in Nederland uitstekend mee (zouden) kunnen leven. Als het grootste verschilpunt met betrekking tot dit onderwerp kan genoemd worden het feit dat bij SEC-cliënten de accountant een meldingsplicht heeft aan de SEC als sprake is van een accountantswisseling indien 'the auditor withdraws because the board of directors has not taken appropriate remedial action'.

Conclusie

Er zijn nog enkele verschillen te constateren tussen de Amerikaanse en de Nederlandse accountantscontrole. Het gaat hier echter niet om wezenlijke verschillen van vaktechnische aard. De uiteenlopende benaderingen zijn te herleiden tot verschillen in culturele achtergronden.